

TEKNIIKAN SANASTOKESKUS ■ CENTRALEN FÖR TEKNISK TERMINOLOGI

TERMINFO

Kolmastoista vuosikerta • numero 4 • 1993

EY-terminologi
TSK:n vieraana

EY-termihakemisto

Alkuainesanaston
tiimoilta

TERMINFO

Kolmastoista vuosikerta • numero 4 • 1993

Julkaisija: Tekniikan Sanastokeskus ry
Kustantaja: Painatuskeskus Oy
Päätoimittaja: Lari Kauppinen

Toimitusneuvosto:

Gustav Dahlberg
Marketta Fabritius
Jukka Ihanus
Pertti Laine
Juhani Siikala
Martti Tiula
Seija Tuovinen
Krista Varantola

Tilaukset:

Painatuskeskus, Lehtitilaukset
PL 516, 00101 Helsinki
puh. 90-566 0404

Tilaushinnat vuonna 1993

Kestotilaus 150 mk,
vuoden määräaikainen tilaus 165 mk.
Irtonumero 29 mk.
Ilmestyy 6 kertaa vuodessa.
Vuonna 1993 Painatuskeskuksen
aikakauslehtien irtonumeroita myyvät:
Valtikka-kirjakaupat Helsingissä:
Annankatu 44 ja Eteläesplanadi 4
Valtikka-myyntipisteet:
Akateeminen kirjakauppa
(Tampere, Oulu ja Lappeenranta),
Suomalainen Kirjakauppa
(Joensuu, Jyväskylä, Kuopio, Mikkeli
ja Rovaniemi),
Turun Kansallinen Kirjakauppa

Tilaajarekisterin tietoja voidaan käyttää
suoramarkkinoinnissa.

Sisällys

EY-terminologi TSK:n vieraana	3
Kaapeli- ja satelliittitelevisiosanasto valmistui ennätysajassa	6
EY-termihakemisto	7
VIRPI KALLIOKUUSI	
Lisää maantunnuksia	10
Alkuainesanaston tiimoilta	11
LARI KAUPPINEN	
Termipalvelusta poimittua	15
Terminologin päivyri	17
Summaries	18

EY-terminologi TSK:n vieraana

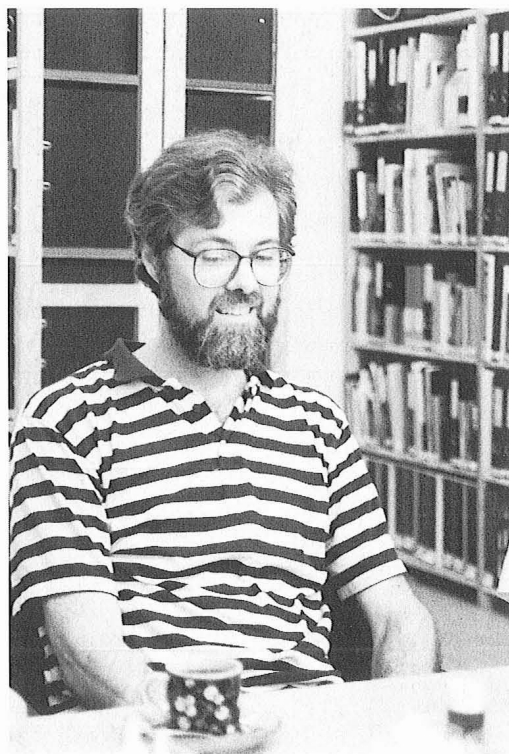
Suomessa valmistaudutaan täydellä tohinalla Euroopan yhteisön jäsenyyteen. Direktiivejä ja muita Euroopan yhteisön asiakirjoja käännetään suomeksi ja Sanastokeskus kokoaa EY-termipankkia. Samaa aikaan Euroopan yhteisön päämajassa valmistaudutaan ottamaan vastaan uudet jäsenmaat – ja niiden mukana myös uudet viralliset kielet. Osana tätä valmistautumista Euroopan yhteisön komission käännöspalveluiden terminologiajaoksen johtaja *Alex Andersen* kävi tutustumassa Tekniikan Sanastokeskukseen. Tanskalaisena EY-virkamiehenä hän on seurannut erityisen kiinnostuneena Pohjoismaiden jäsenyysneuvotteluiden edistymistä.

EY:n komission käännöspalvelut valmistautuvat uusien mahdollisten jäsenmaiden mukanaan tuomiin uusiin kieliin luomalla yhteyksiä Suomen, Ruotsin ja Norjan elinkeinoelämään, virastoihin ja tutkimuslaitoksiin. Käännöspalveluiden terminologiajaokselle keskeisimpiä yhteyksiä ovat tietysti yhteydet pohjoismaisiin sanastokeskuksiin. Tämän vuoden aikana terminologiajaos – ja varsinkin sen tanskalainen johtaja *Alex Andersen* – on luonut varsin tiiviitä yhteyksiä näiden kolmen maan sanastokeskuksiin.

Tärkeä osa valmistautumista uusien kielten varalle on kirjaston kartuttaminen suomen-, ruotsin- ja norjankielisillä sanakirjoilla sekä muulla asiaan kuuluvalla kirjallisuudella. Käännöspalveluiden terminologiatyöryhmä onkin tehnyt sopimuksen kirjallisuusvaihdosta Tekniikan Sanastokeskuksen, Tekniska nomenklaturcentralenin ja Rådet för teknisk terminologin kanssa. Tässä kirjallisuusvaihdossa luonnollisesti karttavat myös kaikkien kolmen pohjoismaisen sanastokeskuksen omat kirjastot.

Sanastokeskuskin on kuluvan vuoden aikana saanut kymmenittäin hyödyllisiä sanastoja vaihdossa omiin sanastoihinsa. Sanastojen joukossa on talousteen ja lakiasioihin liittyvien sanastojen lisäksi sanastoja myös muun muassa kuljetustekniikan ja biotekniikan alalta sekä viinin- ja tupakanvalmistuksesta.

Suomeen ja Tekniikan Sanastokeskukseen *Alex Andersen* kävi tutustumassa aivan henkilökohtaisesti. Sanastokeskukseen tutustumisen lisäksi matkan motiivina oli hieman harjoittaa käytännössä suomen kielen taitoa. Hän on nimittäin opiskellut suomen kielen alkeita vuoden ajan asemapaikallaan Brysselissä. Tutustumisensa lomassa hän kertoi Sanastokeskuksen terminologeille EY:n komission käännöspalveluista sekä sen tekemästä sanastotyöstä.

EY:n komission käännöspalvelut

Euroopan yhteisön komission palveluksessa työskentelee runsaat 1200 kääntäjää, osa Brysselissä, osa Luxemburgissa. Varsinaista kääntämistä tekevät kääntäjät on jaettu seitsemään yksikköön sen mukaan, minkä alan tekstien parissa he työskentelevät. Kussakin yksikössä on puolestaan yhdeksän jaosta, yksi jokaiselle viralliselle kielelle: tanskalle, saksalle, englannille, espanjalle, ranskalle, italialle, hollannille, portugalille ja kreikalle. Jokaisessa jaoksessa työskentelee noin 15 kääntäjää – joissakin vähän enemmän, joissakin vähän vähemmän.

Seitsemän alakohtaisen yksikön lisäksi käännöspalveluissa on yleinen yksikkö, joka toimii alakohtaisten yksiköiden apuna. Tämän yleisen yksikön jaoksia ovat muun muassa koulutusjaos, tietokoneavusteista kääntämistä tutkiva jaos sekä terminologiajaos. Terminologiajaoksessa on runsaat 40 työntekijää, joista 20 työskentelee Brysselissä, loput Luxemburgissa. Kummassakin paikassa terminologiajaos koostuu kolmesta työryhmästä: termipankkia ylläpitävästä Eurodicautom-työryhmästä, termipalvelutyöryhmästä sekä sanastotyöryhmästä.

Termipalvelu

Alex Andersenin johtamassa Brysselin termipalvelutyöryhmässä on yhdeksän työntekijää, yksi kultakin kielialueelta. Työryhmä auttaa EY:n komission kääntäjiä heidän termipulmissaan samaan tapaan kuin Sanastokeskuksen termipalvelijat auttavat suomalaisia kääntäjiä. Eli kun kääntäjä on etsinyt vastausta termipulmaansa käytössään olevista sanakirjoista ja termipankeista, hän ottaa yhteyttä termipalvelutyöryhmään, joka yrittää löytää vastaukset omien keinojensa avulla. Useimmat EY:nkin termipalveluun tulevista kysymyksistä ovat varsin hankalia, sillä suurin osa kääntä-

jistä on tehnyt melkoisesti töitä löytääkseen vastauksen ongelmaansa, ennen kuin on ottanut yhteyttä termipalveluun.

EY:n termipalvelun työskentelytavatkaan eivät poikkea suuresti Tekniikan Sanastokeskuksen termipalvelun työskentelytavoista. Ensin tietysti tutkitaan oman kirjaston sanakirjat ja muut asiaan liittyvät teokset sekä selvitetään kysymystä termipankeista. Termipalvelutyöryhmän käytössä on myös muita tietokantoja, esimerkiksi bibliografiset tietokannat ovat erittäin hyödyllisiä termipulmien ratkonnassa.

EY:n termipalvelulla on yksi suuri etu verrattuna TSK:n termipalveluun: on sitten kyse mistä tahansa EY:n virallisesta kielestä, aina työryhmässä on tuota kieltä äidinkielenään puhuva terminologi. Joku kollegoista on saattanut myös painiskella saman käsitteen kanssa jollain muulla kielellä ja pystyy siten antamaan tärkeitä taustatietoja. Noin puolet kysymyksistä selviääkin tällä tavoin työryhmän sisällä.

Mutta noin puolessa tapauksista on otettava yhteys työryhmän ulkopuolelle. Useimmiten voi ottaa yhteyttä käännettävän tekstin alkuperäiseen kirjoittajaan, jolta voi tiedustella, mitä termillä itse asiassa on tarkoitettu. Alex Andersen toteaaakin, että usein olisikin hyödyksi, jos kirjoittajat ottaisivat yhteyttä terminologeihin jo tekstiä kirjoittaessaan. Näin voitaisiin yhdessä etsiä oikea termi alkuperäiseenkin tekstiin. Monesti kirjoittajat nimittäin kirjoittavat jollain muulla kuin äidinkielellään, mikä tietysti lisää epäonnistuneiden termien käyttämisen vaaraa. Kun kirjoittajalta on saatu jonkinlainen määritelmä termin taustalla olevasta käsitteestä, työtä jatketaan sanakirjojen ja tietokantojen avulla. Mahdollisesti joudutaan ottamaan yhteyttä johonkukin asiantuntijaan, joka tuntee kyseessä olevan alan sanaston halutulla kielellä.

Yhteen termikysymykseen käytettävä aika riippuu Andersenin mukaan täysin siitä, kuinka paljon aikaa on käytettävissä. Yleensä kysyjä ottaa yhteyttä termipalveluun heti, kun hän huomaa,

ettei hänen käytettävissään olevista lähteistä löydy pulmaan vastausta. Tällöin jää tarpeeksi aikaa selvittää kysymystä, ennen kuin kääntäjän on jätettävä tekstinsä. Joskus kuitenkin kääntäjä soittaa vasta viime hädässä ja vastauksen täytyy löytyä siinä samassa. Silloin on pantava tämä kiireellinen kysymys kaikkien aiemmin tulleiden kysymysten edelle ja jatkettava muiden kysymysten selvittämistä vasta, kun kiireelliseen kysymykseen vastaus on löytynyt. Useimmiten vastaus kuitenkin löytyy yhden työpäivän aikana.

Eurodicautom ja sanastot

Varsinaisia paperitulosteisia sanastoja komission käännöspalveluissa tehdään enää melko vähän, sillä on vaikeaa tehdä laadukasta sanastotyötä yhdeksällä tasa-arvoisella kielellä. Pelkästään termien kerääminen on hyvin työlästä, eikä voisi oikeastaan kuvitellakaan tarkkojen

määritelmien kirjoittamista yhdeksällä kielellä, sillä se vaatisi useita tutkittavan alan asiantuntijoita jokaiselta kielialueelta. Niinpä Brysselin sanastontekotyöryhmässä on nykyään vain kaksi työntekijää. On kuitenkin muistettava, että sekä termipalvelutyöryhmä että Eurodicautom-työryhmä tekevät myös sanastotyötä, jonka tulokset näkyvät siten termipankissa.

Eurodicautom-työryhmä pitää yllä Euroopan yhteisön komission suora-käyttöistä termipankkia Eurodicautomia. Eurodicautomissa on tätä nykyä noin 550 000 termitietuetta sekä noin 150 000 lyhennettä. Luonnollisestikaan jokaisessa termitietueessa ei ole kaikkia yhdeksää virallista kieltä, mutta melko kattava termipankki alkaa jo olla. Nyt Eurodicautom-työryhmän tärkein tehtävä onkin siivota termipankki, sillä tiedot yhdestä käsitteestä ovat hajallaan useissa eri aikoihin termipankkiin syötetyissä tietueissa, mikä hankaloittaa sen käyttöä.

Uudet kielet

Euroopan yhteisöllä on tätä nykyä siis yhdeksän virallista kieltä, ja pienissäkin kokouksissa saattaa olla jo 27 simultaanitulkkiä välittämässä informaatiota eri kielten puhujien välillä. Nyt kun Suomi, Ruotsi ja Norja harkitsevat liittymistä EY:hyn, saattaa kielten määrä nousta piakkoin kahteentoista. Me suomalaiset, jotka emme ole tottuneet kansainvälisissä yhteyksissä käyttämään äidinkieltämme, mietimme tietysti, voisiko virallisten kielten määrää vähentää sen sijasta, että kielten määrää vielä lisättäisiin uusien jäsenvaltioiden myötä.

Alex Andersen pitää kuitenkin hyvin epätodennäköisenä, että kielten vähentämisestä päästäisiin koskaan sopimukseen. Englanti ja ranska ovat itse oikeutettuja virallisina kielinä ja Saksan nou-

sun myötä olisi mahdotonta kuvitella saksankaan jättämistä pois virallisten kielten joukosta. Entä sitten maailman-kieli espanja? Ja jos espanja säilyy virallisena kielenä, miksei sitten italia ja portugali ja saman tien myös hollanti, tanska ja kreikka? Ja jos tanska on EY:n virallinen kieli, tuskin Suomi, Ruotsi ja Norja tyytyvät huonompaan asemaan kieltensä suhteen. Tähän astihan jäsenvaltioiden virallisista kielistä vain iiri on jäänyt EY:n virallisten kielten ulkopuolelle.

Jos Suomi siis liittyy Euroopan yhteisöön, suomen kielestäkin tulee mitä todennäköisimmin EY:n virallinen kieli. Tämä tuo mukanaan yhä suurempia sanastotyön tarpeita. Näiden tarpeiden täyttämässä Tekniikan Sanastokeskuksella tulee Alex Andersenin arveluiden mukaan olemaan keskeinen sija.

Kaapeli- ja satelliittitelevision sanasto valmistui ennätysajassa

Liikenneministeriön sekä kaapeli- ja satelliittitelevision alalla toimivien yritysten ja järjestöjen viime vuonna käynnistämä projekti kaapeli- ja satelliittitelevision sanaston laatimiseksi päättyi kesäkuussa, kun sanasto saatiin valmiiksi. Aineiston terminologisen käsittelyn teki Tekniikan Sanastokeskus kevään 1993 aikana asiantuntijatyöryhmän laatiman termi-inventaarion pohjalta. Terminologinen käsittely lausuntokierroksineen vietiin läpi neljässä ja puolessa kalenterikuukaudessa. Näin nopeasti ei vastaavan kokoista aineistoa liene aiemmin systemaattisesti analysoitu ja määritetty.

TERMINFO 4/93

Kaapeli- ja satelliittitelevision sanasto on tarkoitettu ensisijaisesti kaapeli- ja satelliittitelevision palvelujen käyttäjille sekä markkinoinnissa ja asiakaspalvelussa toimiville alan ammattilaisille. Sanasto kattaa noin 250 käsitettä suomenkielisine termeineen, määritelmineen ja käsittekaavioineen sekä ruotsin- ja englanninkielisine termivastaineineen. Sanasto ilmestyy Painatuskeskuksen kustantamana kirjana alkusyksystä, ja se on muiden TSK:n julkaisusarjan sanastojen tapaan tallennettu myös tekniikan termipankkiin TEPAan.

EY-termihakemisto

VIRPI KALLIOKUUSI

Terminfon numerossa 2/1992 kerroimme Tekniikan Sanastokeskuksessa kerättävästä suomalaisesta EY-termipankista. Kuluneiden puoleltoista vuoden aikana olemme seuranneet hankkeen edistymistä useissa lehemme numeroissa (ks. mm. Terminfo 5/1992, 6/1992 ja 2/1993). Termistö julkaistaan syksyn aikana sekä paperi- että tiedostomuotoisena termihakemistona. Seuraavassa kertaamme projektin vaiheet ja kerromme hiljattain ilmestyneen julkaisun sisällöstä.

Käännöksistä termihakemistoksi

Euroopan yhteisöjen asiakirjojen kääntäminen kotimaisille kielille käynnistettiin Suomessa yli kolme vuotta sitten. Eri ministeriöiden kääntäjien työtä maassamme on koordinoanut oikeusministeriön ETA-yksikkö. ETA-sopimuksen asiakirjat sekä – jos Suomesta tulee EY:n jäsen – kaikki EY-asiakirjat ja niistä tehtävät käännökset määräävät vuosikymmeniksi eteenpäin sen termistön, jota elinkeinoelämä ja hallinto käyttävät kommunikoidessaan niin suomalaisten kuin eurooppalaistenkin yhteistyökumppaniensa kanssa.

EY-asiakirjojen tuottamisessa syntyy helposti ilmaisuja, jotka poikkeavat ammattikielissä jo käytetyistä termeistä tai jotka poikkeavat esimerkiksi muualla EY-asiakirjoissa käytetyistä saman käsitteen nimityksistä. EY-asiakirjojen kääntäminen on erityisen vaativaa, sillä EY:n periaatteiden mukaisesti jokainen EY:n kieli on alkuperäinen. Näistä syistä ei olekaan merkityksetöntä, mitä erikielisiä termejä EY-teksteissä käytetään.

Tekniikan Sanastokeskuksen hallitus teki vuoden 1991 syksyllä aloitteen erilaisissa EY-asiakirjoissa esiintyvien termien keräämiseksi tietokannaksi. Tampereen yliopiston apulaisprofessori *Krista Varantola* oli jo vuonna 1990 esittänyt raportissaan *Tekniikan suomi yhdyntävässä Euroopassa*, että uusi EY-termistö pitäisi saada mahdollisimman nopeasti kerätyksi ja siten kaikkien EY-tekstien kanssa tekemisissä olevien käyttöön. Joukko Suomen elinkeinoelämän arvovaltaisia edustajia totesi, että tällainen tietokanta on ehdottoman välttämätön, ja tuki TSK:n hallituksen aloitetta. Hanke käynnistettiin keväällä 1992 *Teollisuuden Keskusliiton* (TKL) ja *Suomen Työnantajain Keskusliiton* (STK) rahoituksella ja yhteistyössä ruotsalaisen *Tekniska Nomenklaturcentralenin* (TNC) kanssa.

Suomenkielisten EY-termien poiminta aloitettiin keväällä 1992 ETA-yksikön toimittamien epävirallisten käännösten pohjalta ja se saatiin päätökseen saman vuoden syksyllä. Tammikuussa 1993 ETA-yksikkö toimitti TSK:lle viralliset vahvistetut käännökset, joiden perusteella suomenkieliset poiminnot vielä tarkistettiin. Tietokanta on ollut koe-käytössä TSK:ssa ja ETA-yksikössä jo vuoden, ja tänä syksynä ohjelmistoyritys *Mofile* julkaisee sen sekä sähköisenä tietokantana että kirjana. Mofile vastaa tietokantaan liittyvistä ohjelmista ja tuotteen markkinoinnista. Tiedostomuotoinen julkaisu on jo ilmestynyt Mofilen elektronisten julkaisujen sarjassa. Kirjamuotoinen julkaisukin ilmestyy vielä tämän syksyn kuluessa. Kumpaakin julkaisua voi tilata Mofilesta postitse osoitteella

PL 175
00131 Helsinki
tai osoitteella
Bulevardi 19 A 5
00120 Helsinki.

Yhteyden saa myös puhelimitse ja tele-
kopiointse
puh. (90) 694 7823
fax (90) 694 7829.

Termihakemiston sisältö

Sanastokeskus on valinnut julkaisuun tämänhetkisestä EY-materiaalista noin 3800 termitietuetta. Kussakin tietueessa on englannin-, suomen- ja useimmiten myös ruotsinkieliset termit sekä lauseyhteydet, joista poiminnat on tehty. Seuraavassa muutama esimerkitietue (EY-poimintoja on julkaistu myös Terminfon numeroissa 2/1992, 5/1992, 6/1992 ja 2/1993):

1

acoustic stability

fi akustinen vakaus

sv stadigvarande bulleralstring

Context: the machine shall have the same acoustic stability as in normal service

Konteksti: pneumaattisten laitteiden osalta laitteen akustisen vakauden on oltava sama kuin jatkuvassa käytössä

Kontext: skall anordningen arbeta med samma stadigvarande bulleralstring som vid vanlig drift

– Official Journal, L 300/160; Directive 84/537/EEC

2

allowance (1)

fi palkkio

sv ersättning

Context: the salaries, allowances and pensions of the President and members of the Commission

Konteksti: neuvosto vahvistaa ... palkat, palkkiot ja heille maksettavat korvaukset sekä heidän eläkkeensä

Kontext: löner, ersättningar och pensioner för kommissionens ordförande och medlemmar
– Rooman sopimus 154

3

allowance (2)

fi huomioon ottaminen

sv reservering

Context: measurement of and allowance for interest-rate foreign-exchange and other market risks

Konteksti: korko-, valuutta- ja muiden markkinariskien mittaaminen ja huomioon ottaminen

Kontext: en uppskattning av och en reservering för ränte- och valutakursrisker samt andra marknadsrisker

– Official Journal, L 386/14; Directive 89/647/EEC

4

filter efficiency

fi suodattimen suodatuskyky

sv filtrets avskiljningsgrad

Context: Filter efficiency: a minimum of 95 % efficiency for all particles sampled down to an aerodynamic diameter of 0.3 µm

Konteksti: suodattimen suodatuskyky: vähintään 95 % suodatuskyky kaikille näytehiukkasille aina hiukkasiin, joiden aerodynaaminen halkaisija on 0.3 µm, asti

Kontext: filtrets avskiljningsgrad: minst 95 % för alla insamlade partiklar ned till en aerodynamisk diameter av 0,3 µm

– Official Journal, L 247/19; Directive 82/605

5

financial institution

fi rahoituslaitos

sv finansiellt institut

Definition: undertaking, not being a credit institution, whose principal activity is to grant credit facilities (including guarantees), to acquire participations or to make investments

Määritelmä: yritys, joka ei ole luottolaitos ja joka pääasiallisesti myöntää erityyppisiä luottoja (myös takauksia), hankkii omistusyhteyksiä tai tekee sijoituksia

Definition: företag som inte är kreditinstitut men vars huvudsakliga verksamhet består i att lämna kredittjänster (däribland ställande av garantier), att förvärva ägarintressen eller att göra investeringar

– Official Journal, L 193/19; Directive 83/350/EEC

6

forming

fi muotoilu

sv formning

Context: preparation of the component parts (e.g. forming and chamfering) must not give rise to surface defects or cracks or changes in the mechanical characteristics

Konteksti: osien esivalmistelu (esimerkiksi muotoilu ja viisteiden tekeminen) ei saa aiheuttaa pintavirheitä tai halkeamia eikä sellaisia mekaanisten ominaisuuksien muutoksia, jotka ovat omiaan vaarantamaan painesäiliön turvallisuuden.

Kontext: vid förberedelse av komponenterna (t ex formning och fasning) får inga ytdefekter eller sprickor eller förändringar i de mekaniska egenskaperna uppstå

– Official Journal, L 220/56; Directive 87/404/EEC

7

household appliance

fi kodinkone

sv hushållsapparater

Context 1: the indication by labelling of the energy consumption of household appliances

Context 2: 'household appliance' means any machine, portion of a machine or installation manufactured principally for use in dwellings, including cellars, garages and other outbuildings,

Konteksti 1: Kodinkoneiden energiankulutusta koskevat tiedot on laadittava kuluttajan etua silmällä pitäen niiden standardien ja menetelmien mukaisesti, joista on säädetty

Konteksti 2: 'kodinkoneella' tarkoitetaan koneita, koneen osia tai laitteistoja, jotka on valmistettu käytettäväksi pääasiassa asunnoissa, mukaan lukien kellarit, autotallit ja muut ulkorakennukset

Kontext 1: märkning som anger hushållsapparaters energiförbrukning

– 1. Official Journal, L 145/7; Directive 79/531/EEC

– 2. Official Journal, L 344/25; Directive 86/594/EEC

Termi on poimittu pääasiassa yksikön nominatiivimuodossa ja kontekstit sellaisina kuin ne EY-asiakirjoissa esiintyvät. Jos selvästi sama käsite ja sitä vastaavat termit on poimittu useasta kontekstista, kontekstit on yhdistetty samaan termitetueeseen (vrt. tietue 7 yllä). Jos taas sama englanninkielinen termi viittaa eri poiminnoissa eri käsitteisiin, on englannin termit numeroitu ja esitetty eri tietueina (vrt. tietueet 2 ja 3 yllä). Joissakin tapauksissa on kontekstin sijasta annettu asiakirjassa esiintyvä määritelmä (vrt. tietue 5 yllä). Määritelmien sanamuodot on pyritty muuntamaan terminologisten määritelmäkirjoitusperiaatteiden mukaisiksi, mutta sisältöön ei ole puututtu, vaikka kyseessä on usein vain tietyn direktiivin tekstiä varten laadittu, yleiseen käyttöön liian suppea määritelmä. Sähköisessä julkaisussa termejä voidaan hakea englanniksi, ruotsiksi ja suomeksi; kirjajulkaisu on aakkostettu englannin mukaan, ja sen lopussa on hakemistot suomeksi ja ruotsiksi.

Julkaisun termit on poimittu Romanian sopimuksesta, ETA-sopimuksesta ja EY:n asetuksista, direktiiveistä ja päätöksistä. Valtaosa termeistä liittyy hallintoon, juridiikkaan ja talouteen, mutta mukana on myös iso joukko luonnontieteiden ja eri tekniikan alojen termejä.

Lähteinä käytetyt asiakirjat käsittelevät mm. yritystoimintaa, luottolaitoksia, tavaroiden ja palveluiden vapaata liikkumista, työsuojelua, maataloustuotteita ja -koneita, lääkevalmisteita, moottoriajoneuvoja, tekstiilituotteita, tietotekniikkaa ja telepalveluja. Joukossa on mukana myös EY:ssä käytössä olevia lyhenneitä ja eri organisaatioiden ja sopimusten nimiä.

Ei sanasto eikä sanakirja, vaan termihakemisto

EY-julkaisu on **termihakemisto**, jonka avulla voidaan selvittää muun muassa, miten jokin englanninkielinen termi on käännetty suomeksi ja ruotsiksi kyseisessä lauseyhteydessä (Suomessa EY-käännökset on tehty pääasiassa ranskankielisistä alkuteksteistä). Koska ku-

hunkin termitietueeseen on merkitty lähde, josta poiminta on tehty, julkaisu toimii myös asiasanahakemistona itse EY-säädöksiin. Julkaisu ei siis missään tapauksessa ole sanasto eikä sanakirja, koska tekstiyhteyksistä poimitut termit eivät käsitetasolla useinkaan vastaa toisiaan.

EY-termihakemisto on Suomessa tähän mennessä julkaistuista monista EY:tä käsittelevistä teoksista kattavin hakuteos EY-asiakirjoissa käytettävään kieleen, sen termeihin ja sanontoihin. Se on tarkoitettu kaikille, jotka joutuvat työssään tai vapaa-aikanaan selvittämään tietänsä läpi EY-asiakirjaviidakon. Termihakemiston levykeversio on erityisen monipuolinen tiedonhakulähde. Siitä voi helposti ja nopeasti etsiä tarvitsemaansa tietoa niin termikentistä kuin kontekstikohdistakin.

Lisää maantunnuksia

Terminfon numerossa 2/1993 luettelimme Itä-Eurooppaan syntyneiden uusien valtioiden kansainvälisen standardin *ISO 3166 Codes for the Representation of Names of Countries* mukaiset kirjain- ja numerotunnukset. Tuossa vaiheessa Saksan standardisointijärjestön *DINin* yhteydessä toimiva *ISO 3166 Maintenance Agency Secretary*, joka antaa uusille maille kaksi- ja kolmikirjaimiset kirjaintunnukset sekä kolminumeroisen numerotunnuksen, ei ollut vielä vahvistanut Slovakielle ja Slovenialle numerotunnuksia. Sittenkin nämäkin maat ovat saaneet standardinmukaiset numerotunnukset: Slovakian numerotunnus on 703 ja Slovenian 705. Kirjaintunnuksiksi on vahvistettu Slovakielle *SK* ja SVK ja Slovenialle *SI* ja *SVN*, kuten kerroimme jo aiemmin.

TERMINFO 4/93

Slovakiahan syntyi tämän vuoden alussa Tšekkoslovakian hajotessa kah-tia. Toinen Tšekkoslovakian hajotessa syntynyt tasavalta on viralliselta suomenkieliseltä nimeltään *Tšekin tasavalta* ja maan nimen lyhyemmäksi asuksi on vakiintumassa *Tšekki* tai *Tšekinmaa*. Virallinen ruotsinkielinen nimi on *Tjeckiska republiken* ja lyhyempi nimi *Tjeckien*. Myös Tšekin tasavalta on saanut ISO 3166:n mukaiset maantunnuks- set: kaksikirjaiminen tunnus on *CZ*, kolmikirjaiminen tunnus *CZE* ja numerotunnus 203.

Sekä kansainvälisestä maan nimien tunnusten standardista että sen pohjalta laaditusta suomenkielisestä standardista ilmestyy vielä tänä vuonna uudet painokset, joita voi tiedustella Suomen Standardisoimisliitosta.

Alkuainesanaston tiimoilta

LARI KAUPPINEN

Lehtemme numerossa 3/1993 julkaistu *Alkuainesanasto* on palautteesta päätellen tullut tarpeeseen. Kaikki meihin yhteyttä ottaneet lukijat ovat pitäneet sanastoa erittäin tarpeellisena. Muutamat lukijat ovat kuitenkin jääneet kaipaamaan yhtä ja toista sanastostamme. Toteutamme lukijoidemme toiveita täydentämällä sanastoa muutamain paikoin.

Pii ja silikoni

Alkuainesanaston esipuheessa huomautimme, että piin ja sitä sisältävän polymeerin silikonin nimitykset menevät usein sekaisin. Sekaannuksen ensisijainen syy on selvästikin englantia, jossa näiden aineiden nimitykset erottaa vain yksi kirjain: *piin* englanninkielinen vastine on *silicon* ja *silikonin* vastine on *silicone*. Useat lukijat ovat toivoneet, että antaisimme silikonin vastineet myös muilla alkuainesanaston kielillä, jotta aineet olisi helpompi pitää erillään. Vertailun helpottamiseksi kertaamme samalla myös piin vastineet eri kielillä.

fi	pii ; ei: silikoni
sv	kisel <i>u n</i>
no	silisium <i>n</i>
da	silicium <i>n</i>
en	silicon
de	Silicium <i>n</i>
fr	silicium <i>m</i>
it	silicio <i>m</i>
es	silicio <i>m</i>
ru	кремний
et	räni

fi	silikoni
sv	silikon <i>u n</i>
no	silikon <i>n</i>
da	silikone <i>u</i>
en	silicone
de	Silikone <i>n</i> , Silikon <i>n</i> Silicone <i>n</i> , Silicon <i>n</i>
fr	silicone <i>f</i>
it	silicone <i>m</i>
es	silicona <i>f</i>
ru	силикон
et	silikoon

Ääntämisohejeita

Muutamit lukijat kaipasivat joihinkin suomenkielisiin alkuaineen nimityksiin ääntämisohejeita. Suurin osa suomenkielisistä nimityksistä on melko yksiselitteisiä ääntämisen suhteen, mutta ongelmia tuntuu tuottavan toisaalta c:n ja z:n ääntäminen, toisaalta muutaman erisnimipohjaisen alkuaineen nimityksen ääntäminen. Seuraavassa kuuden hankalimmaksi osoittautuneen nimityksen yleisimmät ääntöasut:

cerium	[seerium]
cesium	[keesium]
curium	[kuurium]
einsteinium	[ainštainium]
lawrencium	[loorensium]
zirkonium	[tsirkonium]

Vaikka *ceriumin* ääntöasu onkin vaikiintunut s:lisenä, myös klassisen latinan ääntämissäntöihin perustuvaa, k:llista ääntöasua [keerium] kuulee. Samoin *einsteiniumin* s äännetään usein suhuttomana – [ainstainium] – ja *lawrenciumin* ensi tavun vokaali lyhyenä – [loorensium]. Näitäkään ääntöasuja ei voi pitää virheellisinä.

Vanhoja nimityksiä ja tunnuksia

Eräs soittaja oli jäänyt kaipaamaan tietoa alkuaineen nimityksestä *columbium*, jota hänen tietojensa mukaan amerikanenglannissa käytetään neodyymin nimityksenä. *Columbium* on yksi kymmenistä käytöstä pois jääneistä nimityksistä, jotka aina silloin tällöin pulpahtavat esiin joissain teksteissä. Sillä ei kuitenkaan ole koskaan tarkoitettu neodyymia (jonka tunnus on Nd), vaan niobiumia (jonka tunnus on Nb).

Neodyymilla on silläkin oma käytöstä poistunut nimityksensä *didyymi*, joka on siitä mielenkiintoinen, että sitä on tarkkaan ottaen käytetty kahdesta alkuaineesta, neodyymista ja praseodyymista. Neodyymin ja praseodyymin seosta pidettiin 1800-luvun loppupuolelle asti alkuaineena, jota kutsuttiin siis didyymiksi. Mutta vielä senkin jälkeen, kun itävaltalainen *C. Auer von Welsbach* vuonna 1885 todisti didyymin koostuvan kahdesta alkuaineesta, nimitystä on käytetty paitsi alkuaineiden sekoksesta, myös kummastakin alkuaineesta erikseen, siis eräänlaisena yläkäsitteen nimityksenä.

Useimmiten syynä poikkeaviin nimityksiin on ollut se, että jokainen uuden alkuaineen kanssa askaroinut tutkija on antanut aineelle mieleisensä nimen, ja jälkipolvien tehtäväksi on jäänyt ratkaista, kenelle kunnia uuden alkuaineen löytämisestä ja useimmiten samalla sen nimeämisestä kuuluu. Aivan samanlaista kissanhännänvetoa käydään meidän päivinämmme amerikkalaisten alkuaineille 104 ja 105 antamien nimitysten *rutherfordium* ja *hahnium* sekä neuvostoliittolaisten samoille alkuaineille antamien nimitysten *kurtšatovium* ja *nielsbohrium* tai *bohrium* välillä.

Toinen syy poikkeaviin nimityksiin on se, että alkuaineelle on annettu usein väliaikainen nimi ennen sen varsinaista löytymistä, ja kun alkuaine on sitten löytynyt, sen löytäjä on antanut alkuaineelle uuden nimen. Tällainen historia on esi-

merkiksi eka-alkuisilla alkuaineen nimityksillä. Kun *D. M. Mendelejev* 1869 järjesti silloin tunnetut alkuaineet jaksolliseksi järjestelmäksi, hän huomasi järjestelmään jäävän aukkoja. Noiden aukkojen kohdalla hän oletti olevan alkuaineita, joita ei vielä ollut löytynyt. Mendelejev pystyi muiden alkuaineiden perusteella kuitenkin päättelemään useita tuntemattomien alkuaineiden ominaisuuksia. Hän antoi näille tuntemattomille alkuaineille nimen, joka koostuu sanskritin sanasta *eka* 'yksi' ja sen alkuaineen nimestä, jota tuntematon alkuaine ominaisuuksiltaan muistuttaisi.

Ensimmäisenä näistä alkuaineista löytyi *eka-alumiini* vuonna 1875, ja se sai nimekseen *gallium*. Myöhemmin yhä uudet alkuaineet, joista Mendelejev ei aikoinaan osannut uneksiakaan, ovat saaneet tällaisen eka-alkuisen nimen. Vielä löytymättömiä alkuaineita ovat esimerkiksi *ekaehopeaksi* (alkuaine 112) ja *ekalyijyksi* (alkuaine 114) kutsutut ylliraskaat alkuaineet.

Vaikka alkuaineen nimitys olisikin vuosikymmenten ja -satojen kuluessa pysynyt samana, siitä on saatettu käyttää tunnusta, joka poikkeaa nykykäytössä olevasta tunnuksesta. Aivan viime vuosikymmenille asti joidenkin alkuaineiden tunnukset ovat nimittäin horjuneet kovasti. Esimerkiksi *lawrenciumista* on käytetty sekä tunnusta *Lr* että tunnusta *Lw* ja *mendeleviumista* tunnuksia *Md* ja *Mv*. *Einsteiniumin* tunnuksen *Es* ohella on käytetty myös lyhyempää tunnusta *E* ja *ksenonin* tunnuksen *Xe* ohella tunnusta *X*. Ja vaikka *jodin* kansainvälinen tunnus onkin *I*, Suomessa käytettiin 1970-luvulle asti yleensä tunnusta *J*.

Viereisellä sivulla olevan taulukon yläosaan on koottu aiemmin kansainvälisessä käytössä olleita alkuaineen nimityksiä tunnuksineen sekä niitä vastaavat nykynimitykset ja -tunnukset. Saman taulukon alaosaan on koottu aiemmin käytössä olleita alkuaineen tunnuksia sekä niitä vastaavat nykytunnukset.

aiemmin käytetty tunnus ja nimitys		nykyisin käytettävä tunnus ja nimitys	
Ah	anglohelvetium	At	astatiini
Am	alabamiini	At	astatiini
Bv	brevium	Pa	protaktinium
Cb	columbium	Nb	niobium
Cp	cassiopeiium	Lu	lutetium
Ct	celtium	Hf	hafnium
Ct	centurium	Fm	fermium
Cy	cyclonium	Pm	prometium
Di	didyymi	Nd	neodyymi
E-Al	eka-alumiini	Pr	prasodyymi
E-B	ekaboori	Ga	gallium
E-Cs	ekacesium	Sc	skandium
E-Er	ekaerbium	Fr	frankium
E-Ho	ekaholmium	Fm	fermium
E-I	ekajodi	Es	einsteinium
E-Mn	ekamangaani	At	astatiini
E-Si	ekasilikium (ekapii)	Tc	teknetaum
Em	emanaatio	Ge	germanium
Ey	erythronium	Rn	radon
Fl	florentium	V	vanadiini
Gl	glucinium, glucinum	Pm	prometium
Il	illinium	Be	beryllium
Jo	joliotium	Pm	prometium
Ma	mavadium	No	nobelium
Ms	masurium	Fr	frankium
Mu	muridi	Tc	teknetaum
Nt	niton	Br	bromi
Ra-Em	radium-emanaatio	Rn	radon
Sa	saturnium	Rn	radon
Va	virginium	Pa	protaktinium
		Fr	frankium
A	argon	Ar	argon
E	einsteinium	Es	einsteinium
Fa	frankium	Fr	frankium
J	jodi	I	jodi
Lw	lawrencium	Lr	lawrencium
Mv	mendelevium	Md	medeleevium
Sa	samarium	Sm	samarium
Tu	tulium	Tm	tulium
X	kseenon	Xe	kseenon

Vanhoja suomenkielisiä nimityksiä

Kun päästiin alkuaineiden aiemmin käytössä olleisiin nimityksiin, voitaneen kuriositeettina mainita myös joitakin suomessa aiemmin käytössä olleita alkuaineen nimityksiä sekä nykyisten nimitysten taustoja. Esimerkiksi nimitystä *vety* on painetussa sanassa käytetty tietyvästi ensimmäisen kerran vuonna 1851 *Suomen Huoneenhallitusseuran Sanomissa*. Taustalla on selvästikin toisaalta ruotsin *väte*, toisaalta suomen *vesi* : *vete*-. Huomattakoon, että myös saksan *Wasserstoff*, venäjän *водород* ja viron *vesinik* ovat syntyneet veden nimityksistä. Myös latinankielisen nimityksen *hydrogenium* takana on vettä merkitsevä sana: kreikan *hydor*.

Veteen ja kosteuteen liittyvät myös aiemmat vedyn nimitykset. Ennen kuin nimitys *vety* vakiintui, käytössä olleita nimityksiä olivat *vete* ja *vese* (W. S. Schildtin eli Volmari Kilpisen sepitteitä vuodelta 1844) sekä *märkö* (Samuel Roos 1845), *kaste* (Antero Varelius 1845) ja *koste* (Pietari Hannikainen 1849). Tulen nimitykseen *valkea* puolestaan liittyvät fosforin aiemmat nimitykset *walkoin* (D. E. D. Europaeus 1853) sekä *walkin* (F. F. Ahlman 1865). Tuleen liittyy myös on rikin kansanomaisen nimitys *tulikivi*; vrt. ruotsin *eldsten* ja englannin *brimstone*.

Useissa 1800-luvun sanakirjoissa esiintyvä *tuko* on typen vanha nimitys, joka on muodostettu verbin *tukkia* perusteella. Käyttöön kuitenkin vakiintui verbin *typehtyä* 'tukehtua' pohjalta muodostettu *typpi*. Kummankin nimityksen perusteena on typen ominaisuus tukahduttaa tuli ja tukehuttaa ihminen; vrt. ruotsin *kväve* (< *kväva* 'tukehtua') ja saksan *stickstoff* (< *sticken*, *ersticken* 'tukehuttaa') sekä ranskan *azote*, italian *azoto* ja venäjän *азот* (< kreikan *a* 'ei-' ja *zoe* 'elämä').

Nimitystä *typpi* käytti ensimmäisenä *Julius Krohn* vuonna 1862 julkaisussaan *Kemiallisia tiedesanoja*. Samassa julkaisussa hän toi kieleemme paljon muitakin kemian termejä, esimerkiksi *emäs*, *liuos* ja *pelkistää* sekä *happi* ja *elohopea* juontavat juurensa mainittuun julkaisuun. Sanaa *elohopea* sorvatesaan Krohn tosin vain lyhensi aiemmin käytössä ollutta nimitystä *elävä hopea* (vertaa myös viron *elavhõbe*), joka on ilmiselvää käännöslaina, sillä sekä ruotsinkielisen nimityksen *kvicksilver* että saksankielisen nimityksen *Quecksilber* alkuosa on tarkoittanut alkujaan elävää. Alkuosien etymologinen vastine tavaataan myös aiemmin käytössä olleissa elohopean nimityksissä latinassa (*argentum vivum*), ranskassa (*vif-argent*) sekä italiassa (*argento vivo*).

Eikä Krohn keksinyt *happeakaan* aivan yksin, sillä Samuel Roos oli jo vuonna 1845 käyttänyt sitä merkityksessä 'happo'. *Happi* on muodostettu adjektiivista *hapan*, aivan samoin kuin ruotsin *syre*, saksan *Sauerstoff* ja venäjän *кислород* on muodostettu näiden kielten hapanta merkitsevistä sanoista. Kreikan hapanta merkitsevistä sanasta *oksyes* on puolestaan johdettu latinan *oxygenium*.

Kuparin aiemmin käytetty nimitys oli *vaski*, jota on käytetty kuitenkin myös joistakin kuparin ja muiden metallien seoksista, varsinkin pronssista (joka on kuparin ja tinan seos) ja messingistä (joka on kuparin ja sinkin seos). Viron kielessä *vask* on edelleenkin käytössä oleva kuparin nimitys. Sanan etymologisilla vastineilla on laaja levikki niin suomalais-ugrilaisissa kielissä kuin samojedikielissäkin, mutta sanojen äänneasuissa ja merkityksissä on varsin suuria eroja, esimerkiksi unkarin *vas* merkitsee rautaa. Lisäksi yhteen näiden kanssa saattavat kuulua tokaarin, armenian ja jopa sumerinkin kultaa merkitsevät sanat, joten on mahdoton sanoa mitään edes siitä, onko *vaski* alun alkujaan tarkoittanut metallia yleensä vai pelkästään jotain tiettyä metallia.

TERMIPALVELUSTA POIMITTUA

Virkistystaajuus mm. ruotsiksi

Yksi tietokoneiden näyttölaitteiden ja muidenkin erityisesti kuvaputkitekniikkaa käyttävien näyttölaitteiden tärkeä ominaisuus on se taajuus, jolla kuvaruudulle tulostettava valopisteistä muodostettava kuva toistetaan. Jotta esimerkiksi tumma teksti vaalealla pohjalla ei näyttäisi välkkyvän, taajuuden tulee olla vähintään noin 60 Hz, toisin sanoen kuva uusiutuu 60 kertaa sekunnissa.

Englannin kielessä vakiintunein termi tälle käsitteelle on *refresh rate*. Suomessa on käytössä ainakin *virkistystaajuus* ja *kuvanvaihtotaajuus*. Termipalvelussa asia tuli esille, kun kysyjä ei ollut löytänyt sanakirjoista ruotsinkielistä vastinetta. TSK:n kirjaston kokoelmasta vastaus onneksi löytyi, ei kuitenkaan suomen vaan englannin kautta hakien ja useita tietolähteitä haussa käyttäen. Ruotsinkielinen termi on *uppfriskningsfrekvens*.

virkistystaajuus, kuvanvaihtotaajuus

sv	uppfriskningsfrekvens
da	billedgenskabelsesfrekvens
en	refresh rate, regeneration rate, refresh cycle
de	Auffrischraten, Bildwiederholrate <i>n</i>
fr	fréquence <i>f</i> de rafraîchissement, rythme <i>m</i> de rafraîchissement, cycle <i>m</i> de rafraîchissement, cycle <i>m</i> de régénération
es	velocidad <i>f</i> de regeneración
it	frequenza <i>f</i> di rinfresco, frequenza <i>f</i> di rinfresco di immagine

Fax suomeksi ja ruotsiksi

Sanastokeskukselta kysytään vähän väliä vieläkin kantaa siihen, mikä on oikea kirjoitusasu: fax, faksi vai peräti faxi? Sanalla tarkoitetaan milloin laitetta, milloin laitteesta tulevaa tulostetta, joskus myös sen liittymän puhelinnumeroa, jossa laite tulostaa. Olli Nykänen kirjoitti asiasta artikkelissaan *Telesanastoprojektista poimittua* lehtemme numerossa 1/1990. Jos kertaamme lyhyesti pääkohdat, 'telekopiointissa' käytettävä laite on *telekopiolaite* ja sen tuloste on *telekopio*; kummastakin voi käyttää puhekielessä myös nimitystä *faksi*. Telekopiointiin käytettävän liittymän puhelinnumero on puolestaan *telekopionumero*, jonka lomakkeissa tms. voi lyhentää muotoon *telekopio*, *faksi* tai *fax*. Kirjoitusasua faxi ei suomenkielisessä tekstissä tulisi käyttää lainkaan.

Sen sijaan ruotsinkieliseen tekstiin sana *fax* on kotiutunut. Ongelmatonta sen käyttö ei ruotsissakaan ole, kuten voi nähdä ruotsalaisen sisarlehtemme *TNC-Aktuelltin* numerossa 1/1993 julkaistusta kysymyksestä ja vastauksesta.

FRÅGA: Vad är det för genus på *fax*?

SVAR: *Fax* används både om faxmeddelanden och faxapparater. De har olika genus: ett *fax*(*meddelande*) men en *fax*(*apparat*). Lägg märke till att de också har olika pluralformer: ett *fax*, två *fax*, men en *fax*, två *faxar*. Faxet är alltså själva meddelandet man faxar över i faxen och man kan faxa flera fax mellan två faxar.

Concurrent engineering

Kun tuotteen suunnittelu- ja tuotantovaiheet, jotka perinteisesti on ajoitettu enimmäkseen peräkkäisiksi toiminnoiksi, limitetään ajallisesti, käytetään englanniksi termiä *concurrent engineering*. Kanadalainen termipankki Termium tuntee myös synonyymin *simultaneous design*. Hyvän suomenkielisen vastineen löytyminen näyttää kuitenkin olevan kiven takana, syynä ehkä sana *engineering*, jolle ei monissa muissakaan yhteyksissä ole osattu luoda hyvää suomenkielistä vastinetta.

Termipalvelun tietoon kantautuneita ehdotelmia ovat mm. *rinnakkaissuunnittelu*, *simultaanisuunnittelu*, *limittäissuunnittelu*, *myötäsuunnittelu* ja *yhteissuunnittelu* sekä *limitetty tuotanto*. Kaikkein täsmällisin ilmaisu olisi ehkä 'suunnittelun ja tuotannon limittäminen', mutta pituutensa vuoksi se ei tunnu kelpaavan nasevuutta kaipaaville käyttäjille. Toki se onkin eräänlainen rajatapaus termin ja määritelmän välillä.

Lopullista termisuositusta Sanastokeskus ei toistaiseksi ole halukas tekemään, koska asiasta on keskusteltu vasta muutamien asiantuntijoiden kanssa. Aika näyttää, mikä mainituista ehdotelmista – vai kenties jokin aivan muu ilmaus – saavuttaa asiantuntijatahojen hyväksynnän ja vakiintuu. Toistaiseksi ammattipiireissä käytetään paljon termiä *concurrent engineering* suoraan englannista lainattuna.

concurrent engineering, simultaneous design

fi rinnakkaissuunnittelu, simultaanisuunnittelu, limittäissuunnittelu, myötäsuunnittelu, yhteissuunnittelu, limitetty tuotanto
fr conception technique simultanée, ingénierie concourante

tuotteen ja sen valmistusprosessin suunnittelun sekä tuotannon eri vaiheiden limittäminen siten, että vaiheet ovat entistä enemmän samanaikaisia ja vuorovaikutuksessa toistensa kanssa

Usein myös tuotteen markkinointi limitetään suunnittelu- ja tuotantovaiheiden kanssa.

Ilmansuojelu ruotsiksi

Eräs kysyjä oli joutunut kinaan tuttavansa kanssa siitä, pitäisikö 'ilmansuojelusta', esimerkiksi sellaisesta, jossa tehdään tms. päästöjä rajoitetaan suodattimien, käyttää ruotsiksi sanaa *luftvård* vai *luftskydd*. Ruotsin kielen toimiston tiedotuslehden Språkbruken mukaan (1983:2 s. 17) *luftvård* on suositettava termi. *Luftskydd* sen sijaan sopii vastineeksi *ilmasuojalle*, jollaista tarvitsee, mikäli joutuu alttiiksi ilmahyökkäykselle. Kannattaa siis olla tarkkana, etteivät ruotsalaiset vain luule suomalaisten varautuvan ilmahyökkäykseen suojellessaan ympäristöään.

TERMINOLOGIN PÄIVYRI

Nordterm 1993

Pohjoismaisten sanastotyötä tekevien organisaatioiden yhteistyöelin *Nordterm* on vuodesta 1976 lähtien järjestänyt terminologiasymposiumeja vuorotellen eri Pohjoismaissa. Nykyään nämä ns. Nordterm-päivät järjestetään joka toinen vuosi, ja tänä vuonna järjestelyvuorossa on Tanska.

Tämän vuoden Nordterm-kokoukset pidetään Euroopan yhteisöjen komission järjestämän kielikonferenssin *EC Language Seminar* yhteydessä 10. – 13. marraskuuta 1993. Konferenssin aiheena on monikielinen viestintä Tanskassa, Euroopan yhteisöissä ja Pohjoismaissa. Alustavien suunnitelmien mukaan konferenssissa on esitelmää muun muassa seuraavista aiheista:

- Kielelliset haasteet rajattomassa Euroopassa
- Monta maata, monta kieltä
- EY ja uudet kielet
- Pahoinpiteleekö EY pieniä kieliä
- Monikielinen dokumentaatio
- Kieli ja standardisointi
- Kieli ja kulttuuri Euroopassa
- Kielellinen infrastruktuuri Euroopassa
- Terminologia EY:ssä
- Konekääntäminen
- Sanastoyhteistyö Pohjoismaissa ja EY:ssä
- Erikoiskielisen käännöksen laadunvarmistus.

EY:n komission kielikonferenssiin on kullekin Pohjoismaalle annettu osallistujakiintiö. Kielikonferenssista kiinnostuneet voivat tiedustella jäljellä olevia paikkoja Tekniikan Sanastokeskuksesta, puh. (90) 608 876.

Euralex-kongressi

European Association for Lexicography ja *Amsterdamin vapaa yliopisto* järjestävät 30. elokuuta – 3. syyskuuta 1994 Amsterdamin kuudennen kansainvälisen Euralex-kongressin. Kongressi on tarkoitettu sekä leksikologian ja leksikografian parissa työskenteleville tutkijoille että käytännön sanakirjatyötä tekeville. Niinpä kongressin teemoissa yhdistyvät teoreettiset ja käytännölliset näkökulmat.

Kongressin keskeiset teemat ovat 1) leksikaalinen semantiikka (varsinkin määritelmät ja niiden tekeminen) ja 2) kombinatoriikka (kuinka sanat yhdistyvät idiomeiksi, fraaseiksi jne.). Kongressissa esitellään myös erilaisia käynnissä olevia tai juuri valmistuneita leksikologisia ja leksikografisia projekteja. Pääteemojen lisäksi käsitellään myös mm. historiallista leksikografiaa ja sanakirjojen käyttöä. Kongressin yhteydessä järjestetään myös sanakirjojen ja muun leksikografisen kirjallisuuden näyttely.

Lisätietoja haluavat voivat ottaa yhteyttä kongressin järjestäjiin kirjeitse osoitteella

Congress Organizers Euralex '94
Free University of Amsterdam
Dept. of Lexicology, room 11A-16
De Boelelaan 1105
1081 HV Amsterdam
The Netherlands

Yhteyden voi ottaa myös puhelimitse, telekopioitse tai sähköpostitse:

puh. + 31 20 661 3054
tkp. + 31 20 548 3763
email lexico@let.vu.nl

SUMMARIES

EC terminologist visiting TSK

Finland is busy getting ready for the EC membership. Directives and other documents are being translated into Finnish, and TSK is compiling the EC termbank. At the same time the headquarters of the EC are getting ready to welcome the new member countries – and the new official languages.

Alex Andersen, Head of the terminology unit of the translation services of the EC commission, visited TSK where he told the terminologists about the preparations, and the organisation and work of the translation services. An important part of preparations consists of purchasing Finnish, Swedish and Norwegian dictionaries and other relevant literature. Therefore, the terminology group of the translation services has made an agreement with TSK, TNC and RTT about literature interchange.

The commission of the EC employs more than 1200 translators translating different languages in different subject fields. There are also units which offer training, study computer aided translation, and carry out terminology work. The terminology unit has about 40 employees in Brussels and Luxembourg. The unit consists of three working groups: Eurodicautom, term service group and terminology group.

At present, the EC has nine official languages and even the smallest meetings may have 27 interpreters. If Finland, Sweden and Norway join the EC, the number of official languages is likely to rise into 12. This will require even more effort on terminology work and TSK will have an important role in this.

Vocabulary of cable and satellite television

The project of compiling a vocabulary, which was initiated by the *Ministry of Transport and Communications* and companies and organisations in the field, was concluded in June when the vocabulary was completed. The terminological processing of the material was carried out at TSK during spring 1993 based on term inventory which was done by specialists.

The vocabulary is meant for those using cable and satellite television services as well as experts in the field. The vocabulary includes about 250 concepts with terms, definitions and concept diagrams in Finnish and equivalents for terms in Swedish and English. The vocabulary will be out early autumn and it has also been stored in TEPA termbank.

Finnish EC term index

The translation of EC documents into Finnish and Swedish in Finland was started more than three years ago. The work has been co-ordinated by the *European Economic Area (EEA)* unit of the *Ministry of Justice*. The project of compiling a database of EC terms found in various documents was started in spring 1992. The database has been in test use at TSK for a year now and it will be published this autumn in co-operation with *Mofile*, a software company.

The publication contains about 3800 term records. Each record consists of English, Finnish and Swedish terms and contexts. Some of the terms have also been given the definition or note which was given in the document. This article also has a few examples of term records.

The terms come from Rome Treaty, EEA Treaty, EC regulations, directives and decisions. Mostly, these deal with administration, legislation and economics. Abbreviations, acronyms and names of organisations are also included.

The publication is a term index which can be used for finding out how a given English term has been translated into Finnish and Swedish (N.B. the Finnish translations are mostly from French documents). It is not a vocabulary or a dictionary as the terms without their context do not necessarily correspond to each other in concept level. As each term record has given the source document, the publication can also be used as an index and reference work to the actual EC documents. The EC term index is particularly useful for translators and those who have to adhere to the EC regulations, but it suits anyone who has to go through the EC documents.

A few additional country codes

In Terminfo 2/1993, we listed the letter and number codes of the new countries in eastern Europe as given in the international standard *ISO 3166 Codes for Representation of Names of Countries*. At that time, Slovakia and Slovenia did not have number codes yet, but now the codes have been assigned: 703 for Slovakia and 705 for Slovenia. The codes for Czech Republic are as follows: two-letter code is CZ, three-letter code is CZE and number code is 203. New issues of the standards will be published this year. Contact *Finnish Standards Association (SFS)*.

The vocabulary of elements revisited

Based on our readers' inquiries concerning the vocabulary of elements which was presented in Terminfo 3/93 we want to shed light on a few more points here.

The article has the terms *silicon* and *silicone* in a number of languages as to make it easier to distinguish between them. We also give instructions how to pronounce some of the Finnish names as this may sometimes be difficult with names beginning with the letter C, for example.

The article presents a table with old names of elements which have earlier been in international use. The table also lists old symbols with the corresponding new ones.

Term service

An important feature of displays is the frequency in which the picture is repeated. To avoid flickering, for example, a dark text on a light background must have a frequency of at least 60 Hz i.e. the picture is refreshed 60 times per second. The term is given here in a number of languages.

We are quite often asked which is the correct Finnish term for 'telefax'. This was discussed in Terminfo 1/1990. The correct term is *telekopio*, but *faksi* is also possible in spoken language. In Swedish *fax* refers to the equipment as well as to the hard copy – only the gender differs.

The English term *concurrent engineering* refers to the type of production where design and production phases are carried out simultaneously and not one phase after the other as traditionally. There seems to be no established equivalent in Finnish although a number of proposals are listed. Time will tell which one will be chosen. For the time being, the English term is quite widely used.

How to translate *air pollution control* into Swedish? *Luftvård* refers to air pollution control whereas *luftskydd* refers to air shelter.

00430/14

**TERKNIIKAN SANASTOKESKUS RY (TSK)
CENTRALEN FÖR TEKNISK TERMINOLOGI RF**

TSK:n ensisijaisena tehtävänä on saada aikaan suomen- ja ruotsinkielisiä tekniikan alojen sanastoja.

TSK on perustettu 1974, ja sen jäsenenä on teollisuus- ja liikelaitoksia, käännöstoimistoja ja aatteellisia yhdistyksiä.

TSK toimii yhteistyössä Kotimaisten kielten tutkimuskeskuksen kanssa.

TSK:n sanastotyön päämuotoja ovat osallistuminen sanastoryhmien työskentelyyn, sanastoluettelot, termipankki ja termipalvelu.

TSK julkaisee erikoisalojen sanastoja ja sanaluetteloita. Nämä tallennetaan myös suoraikäyttöiseen termipankkiin TEPAan.

TSK:n kirjastossa on tekniikan ja lähialojen sanastoja, käsikirjoituksia, yritysten ja laitosten sanastoja sekä koti- ja ulkomaisia sanastostandardeja.

TOIMISTO JA KIRJASTO:

Albertinkatu 23 A 12
00120 Helsinki
puh. (90) 608 996
Avoinna ma—pe 8.00—16.00

Termipalvelu
fax (90) 608 876

Jäsenten termipalvelu
puh. (90) 608 876

ISSN 0358-7517